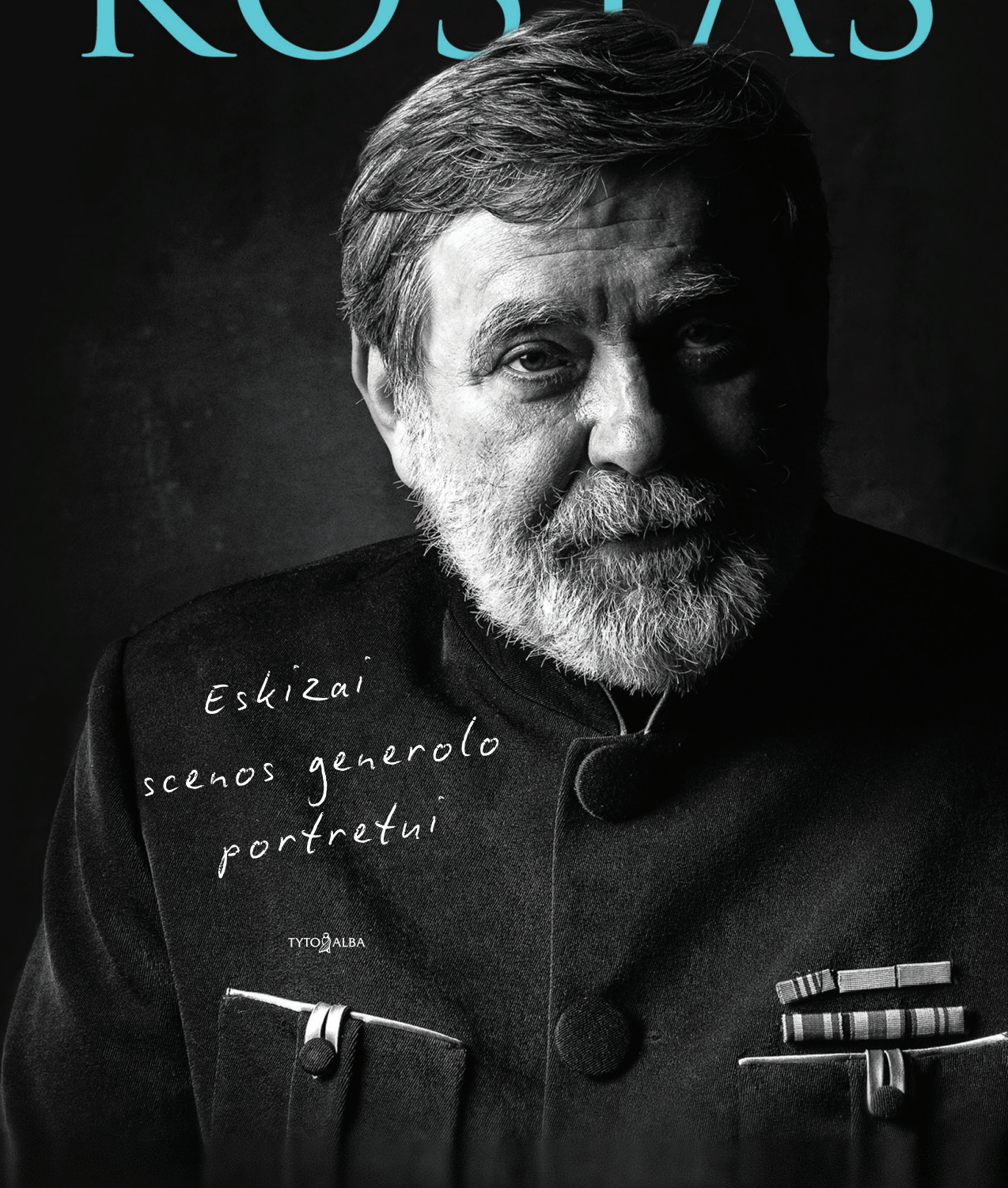


A R N A S A L I Š A U S K A S

KOSTAS

*Eskizai
scenos generolo
portretui*

TYTO ALBA



ARNAS ALIŠAUSKAS

KOSTAS

*Eskizai
scenos generolo
portretui*

VILNIUS 2020

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Du kartus krikštytas,
daugiau nei dešimt
kartų miręs...

Taip, tai – apie Kostą Smoriginą. Žmogų, apie kurį daugelis manomės ir taip žinantys viską arba beveik viską: nepamirštami vaidmenys teatre ir kine, atmintyje gyvenančios dainos, dalyvavimas televizijos laidose, atviri pokalbiai su laikraščių ir portalų žurnalistais. Mes žinome, su kokiais režisieriais jis dirbo ir dirba, kuo serga ir kaip gyvena jo šeima, žinome, kokiame miuzikle jis dainuoja ir kur atostogauja.

Kaip gerai, kad visi išankstiniai mūsų žinojimai ir stereotipai turi ypatybę subyrėti. Kaip subyrėjo ir mano žinojimas, kai pradėjau kalbėtis su Maestro, – tada išsigandęs savęs paklausiau: kur aš patekau? Tai buvo džiunglės. Prisiminimų, gyvųjų ir mirusiųjų portretų, vaidmenų, situacijų, emocijų, spektaklių analizės, didžiausių džiaugsmų ir juodžiausios savigraužos džiunglės. Ačiū Dievui, aš jų iki galo taip ir neperėjau. Nes tai iki galo nepereinama. Kaip ir neatsakoma į klausimus: kaip gimsta ir kaip miršta spektaklis arba vaidmuo? kokią kainą moka menininkas ir šalia jo esantys artimieji už pripažinimą, premijas, ovacijas ir populiarumą? ir kodėl žmonės, kaip buvo pasakyta apie vieną iš šios knygos personažų, poetą Sigitą Gedą, šviesiausiai nušvinta, bet tamsiausiai sutemsta?

Kostas Smoriginas neatsakė į šituos klausimus. Bet padėjo ieškoti atsakymų. Visus 2019 metus, su trumpesnėmis ar ilgesnėmis pertraukomis, prisimindamas, pasakodamas, iš esmės – rašydamas knygą kartu. Kartu apgailėdamas, kad neįmanoma į kelis šimtus puslapių sudėti žodžių ir prisiminimų, visų aktorius gyvenime buvusių ir esančių

žmonių, kurie to verti. Nežinau, kas tai – kasta, išrinktųjų ložė ar tiesiog panašius į save žmones pritraukiančių asmenybių būrys. Niekada jam nepriklausysiu, bet džiaugiuosi, kad nuo šiol ir aš galėsiu pradėti sakinį žodžiais „o kai kalbėjaisi su Kostu Smoriginu...“

Ačiū visoms ir visiems „Tyto alba“ leidyklos žmonėms, kurie pridėjo prie knygos atsiradimo savo žinių ir širdies.

Ačiū žmonėms, kurie dalijosi informacija ir leido naudotis savo turimais archyvais:

Liucijai Apeikienei

Sauliui Žaldokui

Arvydui Nekrošiui

Rasai Kunčinienei

Pauliui Lileikiui

Alinai Semionovai ir Benui Jakštui /Bardai LT/

Ačiū visiems pašnekovams – esate bendraautorai, ir kiekvienas iš jūsų vertas tokios pat knygos.

Atskiru sakiniu nuoširdžiai dėkoju visai Smoriginų šeimai:

Kostui Smoriginui jaunesniajam ir Dainorai Smoriginienei – už geranorišką ir atvirą bendradarbiavimą.

Daliai Brenciūtei-Smoriginienei – už įrašytus ir neįrašytus pokalbius, kavą, rūpestį ir galimybę Kostui Smoriginui dirbti negalvojant apie kitus dalykus.

Ačiū Maestro Kostui Smoriginui. Už viską, bet labiausiai – už tai, kad jo dėka knygoje susitiko daugybė šviesių gyvųjų ir jau išėjusių žmonių. Ačiū, Kostai, apkabinu!

Arnas Ališauskas

P. S. Kostas Smoriginas iš tikrųjų yra du kartus krikštytas ir daugiau nei dešimt kartų miręs. Daugiau apie tai – knygoje.



(...) Buvau geras ir tvarkingas
jaunuolis - pirma karta
alkoholio išgėriau, kai buvo
aštuonioliktas gimtadienis, ir
mama nupirko šampano ir sauso
vyno, kuri mes su draugais
išgurkšnojom su saldumynais.
Degtinės pirma karta paragavau
gal dvidešimt trejų,
jau Konservatorijoje (...)

KOSTAS SMORIGINAS

Nežinančius, be abejo, nustebins faktas, kad esate kilęs iš garsios bajorų Chodakauskų giminės – tos pačios, kuri davė Lietuvai seseris Chodakauskaites: Sofiją Smetonienę ir Jadvygą Tūbelienę... Jūsų genealoginiame medyje – princesė Matilda, buvęs Lenkijos prezidentas Bronisławas Komorowski, daugybė kitų istorinių asmenybių ir garsenybių...

Yra toks faktas, bet aš jo pernelyg nesureikšminu – man įdomiau mano protėvių gyvenimas ir sąsajos su Lietuvos istorija. Vandos Daugirdaitės-Sruogienės knygoje apie Chodakauskų giminę ir istorinį vaidmenį parašytas visas skirsnis. Chodakauskų giminė, pasak istorikų, žinoma nuo XVI amžiaus, buvo sulenkėjusi, vėliau tapo aktyvia lietuviybės skleidėja. Buvo dvarininkai, ir kai mano prosenelio Liudviko Mečislovo brolis Antanas (carinės Rusijos dokumentuose buvo užrašytas kaip „Antonas“) nusprendė puoselėti lietuviybę, dukterų Jadvygos ir Sofijos lietuvių kalbos mokytoju į savo dvarą Vytartuose pasikvietė ne ką kitą, o Antaną Smetoną. Na, o vėliau šitos garsiosios Chodakauskaitės – mano senelio tikros pusseserės – ištekėjo viena už A. Smetonos, kita – už J. Tūbelio. Mama atsiminė ir man pasakojo, kaip atvažiuodavo S. Smetonienė ir visiems vaikams atveždavo dovanų.

Ne mažiau įdomi senelio Aleksandro Chodakausko istorija: buvo labai gabus, bet negarbingai pasielgė: gyveno su mergina, o kai ši pastoj, ją paliko. Jo tėvas, mano prosenelis Liudvikas Mečislovas, negalėjo šito atleisti ir už bausmę išsiuntė, kaip sakoma, į mokslus. Mama pasakojo, kad senelis mokėjo keliolika kalbų ir labai mėgo auginti kak-



Chodakauskų giminės
herbas

tusus. Kažkaip atsirado Maskvoje, kur vedė vietinę rusę Anisiją Loskutovą, su kuria susilaukė šešių vaikų, tarp jų – ir mano mamos Galinos. Tai aš ir su savo bobute, ir su vaikais, būdamas ketverių metų, kalbėjau pusiau lietuviškai, pusiau rusiškai. Mano įprastinis sakinytis būdavo

toks: kaip duosiu su pėskom į glazą, tai žinosi!



Kosto Smorigino prosenelis Liudvikas
Mečislovas Chodakauskas ir senelis
Antanas-Aleksandras Chodakauskas 1903 m.

Senelis, kai prisigerdavo, vis eidavo Kaune į prezidentūrą „nušaut Smetonienės“, nes, anot jo, giminės neteisingai Vytartų dvarą padalijo: jis gavo mažesnę dalį negu pusseserės. Policininkas senelį sustabdydavo, atimdavo brauningą, bet paskui gražindavo – privati nuosavybė. Pyko senelis iki pat mirties – turiu aš tą testamentą, dar carinės Rusijos notaro patvirtintą, kad sūnui Aleksandrui

paliekamas šeimos servizas ir dvaro dalis, iš kurios gaudavo tris šimtus rublių metinės rentos. To jam atrodė per mažai, tačiau tai buvo viskas. Gal už tą jaunystės nuodėmę, kad paliko moterį su vaiku.

O mama baigė mergaičių „Aušros“ gimnaziją, buvo skautė, per visas šventes vilkėdavo tautiniu kostiumu – buvo lietuviybės šalininkė. Ir labai inteligentiška, rami – iš tikrųjų buvo matyti, kad ji iš Chodakauskų šeimos. Kai prasidėjo karas, senelis, tada gyvenęs Vilniuje, bute M. K. Čiurlionio gatvėje, pasigavo labai stiprų plaučių uždegimą, o antibiotikų nebuvo, ir antraisiais karo metais mirė. Palaidotas Rusų kapinėse – viena iš jo seserų, mano teta, parodė kapo vietą. Po senelio mirties močiutė su visais vaikais – mano dėdėmis ir tetomis – pabėgo į Kauną. Vienas dėdė – Jurgis – neseniai mirė Alytų, kitas – Viktoras – vėliau atsidūrė Anglijoje – taip susiklostė, kad vieną į savo kariuomenę paėmė rusai, kitą – vokiečiai. Tai tas, kurį paėmė vokiečiai, vėliau gyveno Mančesteryje, daug metų buvo jūrininkas, gyveno vienas, o močiutė nesulaukė jokios žinutės ir visaip jo ieškojo – per Raudonąjį Kry-

žių, kitais keliais. Vėliau jau seserys sulaukė žinios: jis jas susirado, siųsdavo kažkokių siuntinių, paskui ir pats buvo atvažiavęs. Atsimenu tą dėdę Viktorą: toks liesas, pakumpęs, labai panašus į senelį.

Kai karas baigėsi, gyventi su Chodakauskų pavarde nebuvo saugu, NKVD anksčiau ar vėliau būtų pradėjusi aiškintis, tai visos seserys Chodakauskaitės greitai ištekėjo. Natalija ištekėjo už Mečislovo Survilos – Šiaulių pieno kombinato generalinio direktoriaus, kuris vėliau tapo pirmuoju Lietuvoje socialistinio darbo didvyriu, nes pieno kombinate paleido pirmąją glazūruotų sūrelių, vėliau – pirmąją ledų liniją. Buvo komunistas – idealistas. Kai nusipirko seną baisų „Moskvičių“ kiti juokdamiesi klausė: „Mečislovai, kodėl, tu gi „Volgą“ galėjai?“ Jo atsakymas buvo: „O kaip aš darbininkams į akis žiūrėsiu?“ Būdamas kombinato direktorius, ateidavo į ledų cechą ir klausdavo, ar gali pasi-



Kosto Smorigino seneliai
Antanas-Aleksandras
Chodakauskas ir Anisija
Loskutova apie 1916 m.



Chodakauskų šeima apie 1940 m.: sūnus Viktoras, tėvas Antanas-Aleksandras, dukra Aleksandra, motina Anisija, sūnus Jurgis, dukros Galina (būsima Kosto Smorigino mama), Natalija, Liudmila

rinkti vaflių nuolaužų? Jam pripildavo porą maišų, tada jis veždavosi į sodą ir tom ledų gamybos atliekom maitindavo karpnius. Dažnai būdavau pas juos – mano pusseserė Raimonda irgi mokėsi muzikos mokykloje, turėjome bendrų interesų. Palyginti su mūsų šeima, jie buvo turtingi, gyveno trijų kambarių bute. Kita mamos sesuo, Aleksandra, gyveno Kaune, tai ten važinėdavau pas pusbrolius Romą ir Edmundą Janušius, o jų tėvas Romualdas Janušas daug metų buvo geležinkelio depo viršininkas.



Kosto Smorigino senelis
Jefimas Smoriginas.
1930 m. rugpjūčio 7 d.

Na, o aš buvau Smoriginukas. Tėvas Kostas kilęs iš tris šimtus metų Lietuvoje gyvenančių sentikių. Jį gimdydama, mama, mano močiutė, mirė, o senelis Jefimas liko našlys su vaiku ant rankų. Vėliau vedė kitą moterį ir turėjo šešis vaikus, tai vienas iš tų vaikų vaikų – garsusis šokėjas Jurijus Smoriginas. Paaiškinsiu paprasčiau: Jurijus – mano tėvo netikro brolio Valentino sūnus. Jo tėvas buvo kirpėjas, labai gražus aukštas vyras, kuris, deja, smarkiai gėrė ir baigė

labai liūdnei – pasitraukė iš gyvenimo.

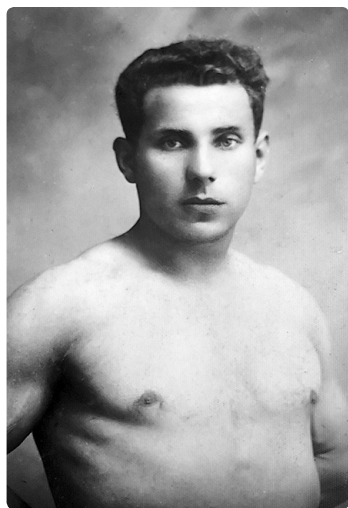
Tėvas pasakojo, kad būdamas penkiolikos metų jau uždarbiaudavo pas ūkininką. Kartą stovėjo prie lovos, kurioje gulėjo tėvas su pamote, ir prašė: noriu į mokyklą kaip visi vaikai. O jų atsakymas buvo: Konstantas į mokyklą? Nereikia jam į jokią mokyklą – jis jau pinigus uždirba. Nuoskauda liko visam gyvenimui, tėvas su ta gimine beveik nepalaikė ryšių, ir aš net nelabai žinau, kur palaidotas kitas mano prosenelis. Žinau tik, kad buvo kilęs nuo Ariogalos, caro laikais buvo urėdas ir kad su naująja žmona susilaukė šešių vaikų.

Taigi, prosenelė, gimdydama mano senelį, mirė, bet buvo dar viena mergaitė Verutė, kuri ištekėjo už vokiečio Hartfeldo – buvusio Vokietijos atašė, kurį vėliau atšaukė iš Lietuvos, ir šeima išsiskyrė. Liko dar vienas brolis Vitalijus, vėliau patekęs į tarybinį laivyną, bet likęs *nevyjezdnoj* – neišleidžiamu į užsienį. Jie susitiko tik kai sovietai pradėjo leisti susitikti šeimoms 1960 m. – tėvo sesuo Verutė nuvažiavo į Vokietiją ir

kaip tik tą naktį, kai buvo statoma Berlyno siena, pabėgo į Vakarų Vokietiją ir taip atsidūrė Zygeno miestelyje. Ten ir mirė susirgusi vėžiu. Įdomi detalė – 1955 m. mano pusseserė, irgi Verutė, jos duktė, dar spėjo mane pakrikštyti Kaune, Šančių bažnyčioje. Mane krikštijo du kartus – ir Kauno cerkvėje, ir katalikų bažnyčioje.

Kartą jie buvo čia atvažiavę, kartą aš po teatro gastrolių Belgijoje buvau užsukęs pas juos į Zygeną, bet bendrauti buvo sunkoka. Jos vyras bijojo būti demaskuotas ir tampomas, nes tarnavo SS dalinyje lauko virtuvės virėju. Vėliau kažkaip apsiramino, ir jie dviese atvažiavo pas mus – gyvenom tada mažame butelyje Žalgirio gatvėje, – vėliau nuvažiavom į Kauną, prisijungė ir sūnus Vitalijus Hartfeldas – tas pats *nevyjezdnoj*, dabar jau keli metai kaip miręs.

Mano tėvas irgi buvo likęs našlys: žmona, jam pagimdžiusi mano brolių Vitalijų, važiavo sunkvežimiu į Kėdainius pirkti maisto, pateko į avariją ir žuvo, tėvas liko vienas su keturių metų vaiku ant rankų. Susirado Žaliakalnyje kambarį pas moterį lenkę, ji padėdavo prižiūrėti sūnų. Tėvas tada dar nežinojo, kad ji buvo susijusi su antinaciniu pasipriešinimu: jai duodavo lagaminėlį su proklamacijomis, nukreiptomis prieš vokiečius, kad nuneštų į Šančius. Kai grįžo Sovietai, tėvą pradėjo taisyti: kaip čia taip – visi antifaištai žuvo, o kodėl tu gyvas? Kartą jis ėjo namo iš kažkokio darbo, pusiaukelėje susitiko tą pačią lenkę, ir ji perspėjo: Konstantai, neik namo, tavęs laukia komunistai. Tėvą vis tiek susėmė, pasodino į Kauno kalėjimą ir ten NKVD šešis mėnesius tardė – tėvas sakė, kad tardė žiauriai. Nuo tada jis sakydavo: neapkenčiu nei nacių, nei komunistų, aš – anarchistas. Sakau: tėvai, tu nežinai, ką reiškia „anarchistas“. Vis tiek nekenčiu nei tų, nei tų! Tai va – kalėjime jį laikė, kol atėjo ta pati moteris iš Žaliakalnio ir patvirtino, kad tėvas jiems padėjo ir buvo bendro antinacinio judėjimo dalis.



Kosto Smorigino tėvas Kostas

Tėvas su savo giminėm mažai bendravo: atsimenu, kad ateidavo sesuo, brolis Leonas ir brolis Valentinas. O su mamos giminėm sugyveno puikiai: ar būtų švenčiami tėvo gimtadieniai, ar mamos. Vien mano pusbrolių ir pusseserių susirinkdavo apie aštuonis žmones. Būdavo taip, kad suaugę baliavoja viename kambary, kur padengti didžiuliai stalai, o mes, vaikai, kitame kambary rengiam vaidinimą ar koncertą. Atkoncertuojam, mus pamaitina ir paguldo miegoti, o patys toliau sėdi ir dainuoja „Oi, palauk palauk, sakydavo man mama...“ Visos tos Kauno dainos man nuo vaikystės buvo žinomos ir mėgstamos. Be to, tėvas su mama dainuodavo rusiškus ir čigoniškus romansus. Tėvas labai gerai dainuodavo – gitara mokėjo groti tris akordus, bet jam patikdavo *pro forma* laikyti gitarą, traukti tas dainas, o visi leipdavo, kaip gražu.

Labai mėgo išgerti, bet išgėręs būdavo pasiutęs, labai sunkus žmogus. Galėdavo girtas grįžti, supykti ant mamos, ant viso pasaulio ir iš-eiti trims paroms – niekas nežinodavo, nei kur jis buvo, nei ką veikė.



Kostas ir Galina Smoriginai. Ant tvoros – sūnus Kostas

Galėjo užsiversti ant pečių telegrafo stulpą ir su tuo stulpu įeiti kiaurai pro kaimynų buto duris, pereidamas ir išversdamas viską iki pat miegamojo. Prisisidirba, o rytą vidury kiemo klūpo ant kelių ir visa gerkle mamai rėkia: Galina, atleisk, myliu tave!

Tai galima sakyti, kad irgi artistas buvo...

Šita prasme artistas – jam visada reikėjo pasirodyti, visada reikėjo dominuoti. Kaip sakiau, labai muzikalus, turintis labai gerą balsą – manau, kad mūsų sūnus Kostas iš savo senelio balsą paveldėjo. Bet tėvas tą balsą sugadino – tai jis peršaldavo medžiodamas, tai dar kur nors. Vėliau abu su mama dirbo cirke – tėvas ant sprando lankstydamas storiausią armatūrą. Ir vėlesniais laikais tėvas mėgo rodyti tokį triuką: paimdavo normalaus storio lentą, kelių colių vinį ir prakaldavo kiaurai – ranka, tik nosine apsaugojęs delną, kad vinis nesužeistų. Kietas vyras buvo: būdamas septyniasdešimt dvejų metų, likus dvejiems metams iki mirties, jis dar dvejų pūdų svarsčius laisvai kilnodavo ir mėtydavo į orą. Mama pasakojo, kad jaunas, kai dirbo statybose, plytų pilną dėtuve užnešdavo į penktą aukštą. Taip užsidirbo pinigų ir nusipirko kostiumą, o geras kostiumas kainavo du šimtus penkiasdešimt litų.

Jaunystėje, pabėgęs nuo ūkininko, pas kurį tarnavo, ir ten palikęs paną su vaiku, tėvas atkeliavo į miestą. Jau būdamas suaugęs sužinojau, kad turiu seserį Eugeniją – buvo labai simpatiška, dabar bendrauju su jos sūnum... Kiek žinau, Kaune tėvas tarnavo slaptojoje policijoje – gaudė *komuniagas*. Koks ten buvo jo lygmuo, koks jis buvo agentas – nežinau, su tėvu apie tai nepasikalbėjom, jis šitos temos vengdavo. Bet atsimenu, kad prie irklavimo bazės porą kartų buvo atvažiavusi juoda „Volga“, tėvas labai išsigando – dingo trims ar keturioms dienoms ir iš bazės, ir iš namų.

Kokiais čia laikais?

Gal kokie 1967-ieji, man atrodo, brolis jau buvo grįžęs iš kariuomenės. Buvo laikas, kai aš dirbau – kėliau valtimi žmones per Nemuną. Buvo

toks Korsakas – jis turėjo valtį, duodavo ją man, užsidėdavau bilietų ruloną ant rankos, kilnoju žmones ir plėšau bilietus: dvi ar tris kapeikas kainavo. Man pasakydavo: atsiskaitysi už parduotus bilietus, o ką pasidarysi šalia to – viskas tavo. Pripila į valtį *saliarkos*, ir plaukiuju laimingas. Kai jau nēr žmonių, tarkim, vakaras, motorinė valtis jau nedirba. Bet aš turėjau savo valtį. Ir kai tik išgirstu „Ei, valtininke!“, aš – už irklų ir plaukiu kokios porelės parsivežti. Tai tokie man visą rublį palikdavo. Tą valtį turėjau jau būdamas dvylikos metų ir galėjau ja naudotis kaip pats noriu – tėvas išmokė, kaip rast farvaterį, iš kurios pusės turi pasilikti plūduras, kitų dalykų, galėjau plukdyti savo draugus. Vėliau jau leisdavo mane „Kazanke“ su „Maskva“ plaukioti.

Kas tai yra?

„Kazankė“ buvo lengvojo tipo pailga motorinė valtis, panaši į katerį, o „Maskva“ – jos variklis. Smagu: draugai žiūri, panos žiūri – statusas iš karto kitas. Kartą atbėga to Korsako sūnus ir rėkia: „Bocmanai, Smoriginai, tavo valtį nuvarė!“ (Tėvą visi vadino Bocmanu, o mane – Bocmaniuku). Tėvas greit prie Nemuno – tikrai spyna nukirsta, valtis nuvaryta. Tėvas greit į kitą valtį, puolė plaukti – ir pasivijo: prie tos jo nuvarytos



Kostas Smoriginas Nemune ties Šančiais. 1965 m.

valties kažkoks žmogelis su maišu. Tėvas – šaukti: „Kiek, bl...t, gali tęstis tas mano valties nuvarinėjimas?“ Žmogelis grasina: „Ponuli, tu čia nešūkiau, aš ką tik iš miško.“ – „Ai, tai tu dar ir miškinis?“ Tauskšt į kaktą... Paskui už tai kažkokie teismai tėvui buvo, bet dėdė Survila padėjo išsivynioti. Kitą kartą atsimenu, kai nuvarė valtį, tėvas vagis pasivijo ir išvertė visus vidury Nemuno. Tie priplaukė prie lieptelio ir bando išlipti į krantą, o tėvas – vienam per galvą, kitam – valties vagys krenta atgal į vandenį.

Viskas prie Nemuno buvo, visas mūsų gyvenimas – ir dramos, ir meilės. Buvo tokia panelė, su kuria mes abu vaidinome spektaklyje „Amerika pirtyje“: aš – Vinčą, ji – Bekampytę. Mūsų tėvai buvo pažįstami, mes patys susidraugavom – bendraudavom dramos būrelyje, ji užeidavo pas mane...

Kokio amžiaus buvote?

Maždaug kokia dešimta klasė – buvom tokie, kuriems jau rūpi meilės reikalai. Ta mano draugė labai aktyviai rodė norą kuo greičiau ištekėti, ko man kažkaip visai nesinorėjo. O dar viena tos panelės nelaimė buvo – ji turėjo labai gražią draugę, kuri gyveno kitoj pusėj Nemuno, Fredoj. Vakare aš pakylu šiek tiek prieš srovę, tada drabužius – ant galvos, nuogas perplaukiu į kitą krantą ir išlipu maždaug toje vietoje, kur valtis atplaukia. Apsirengiu ir – pas Neringą: padraugaudavom, pasiglamžydavom ar dar ką nors sugalvodavom. Kartą vakare plaukiu namo – leidžiuos, kad srovė neštų, ir iš tolo matau: sėdi ant liepto nemenkas diedas, blykčioja akiniai. O šalia – kita susikūprinusi figūra. Kažkas įtartino. Priplaukiu, lipu ant tiltelio, ir staiga – pliaukšt antausis. Aš krentu atgal į vandenį ir girdžiu: „Aš tau bl...t parodysiu, arba tu su ta mergaite draugauji, arba tu pas mergas vaikštai!“ Tėvas, o šalia – mano spektaklio partnerė ašaroja.

Pasiskundė Jūsų tėvui, kad įtaria neištikimybe?

Gal nepasiskundė, o pasiguodė... Kažką nujausdama ant liepto laukė manęs grįžtant. O tėvas buvo namie – nėra ką veikti, vasara, karšta –

atėjo prie Nemuno, rūko sau ant lieptelio, įsikalba su panele. Ir čia parplaukia Romeo, kad užsidirbtų eilinį antausį. Va tokia buvo tėvo pedagogika.

Ne mažiau juokingai baigėsi ir mano pirmoji meilė. Besimokydamas, regis, aštuntoje, o gal dar septintoje klasėje pastebėjau mergaičiukę fantastišku vardu Myreta. Buvo labai liekna ir labai graži, bet jos vardas man buvo dar gražesnis: skambėjo kažkaip prancūziškai, tarsi iš tų knygų, kurias tuo metu skaičiau. Dar buvo neišblėšę „Trijų muškietininkų“ įspūdžiai... Taigi, pirmasis pasimatymas su žavingąja Myreta. Mažame kino teatre, kuris kažkada vadinosi „Lyra“, o mano laikais – „Taika“, rodomi legendiniai prancūzų „Trys muškietininkai“, ir aš savo meilę išdrįsau pakviesti pasižiūrėti kartu. Kiek pasiruošimo ir šventos paslapties... Pagaliau bilietai kišenėje, ir tai – tik per kino teatro kontrolierių poną Romualdą – gerą mano tėvų pažįstamą. Kaune ir tais laikais mes, vaikai, suaugusiuosius vadindavome ponais. Paskutinė eilė – žinoma, tik tam, kad galėtume laikytis už rankų ir ne daugiau! Filmas – nuostabus, o madam Bonasjė – gražuolė, kaip ir mano išrinktoji. Pilna žiūrovų salė, bet mes visiems už nugarų ir, kiek prisimenu, dėl konspiracijos įėjome beveik atskirai. Pirmas rankų susilietimas – kad tik manoji neprakaituotų, bet, atrodo, viskas gerai, kad tik filmas truktų kuo ilgiau... Nieko nekalbu – o ką čia kalbėsi, kai mylimos ranka, nors ir šiek tiek besimuistanti, tavojoje. Ir staiga užsižiebia šviesa, priešais ekraną išdygsta prakeiktas ponas Romualdas ir griežtu tonu, visai salei girdint, klausia: „Ar Smoriginukas čia? Jo laukia mama, nes yra kažkokių neatidėliotinių reikalų namuose!“ Aišku, mamai nieko nepasakiau, o ir tie reikalai buvo visiškai nereikšmingi, bet Myretai ilgai gėdijausi pažvelgti į akis. Mūsų draugystė taip ir baigėsi.

Grįžtant prie tėvo – tikrai pasiutęs buvo, bet, kas man buvo ir lieka svarbu, žodžio žmogus: jei ką pažadėdavo, padarydavo bet kokia kaina. Tais laikais nebuvo dviračių, o mes buvom sutarę; jei baigsiu penketais, nepamenu, trečią ar ketvirtą klasę, jis man nupirks „Školniką“. Kur jis buvo tris paras, nežinau, bet grįžo nešinas „Školniku“, kuriuo aš antrą dieną, važiuodamas nuo kalno, pataikiau tiesiai į mašiną ir taip pyliau

į sunkvežimio šoną, kad perskridau virš variklio kapoto, o dviračio ratas liko nepataisomas. Paskui tėvas kažkur gavo kitą ratą ir man šiaip ne taip tą dviratį suremontavo. Bet, žodžiu, dviratis buvo pažadėtas, aš įvykdžiau savo pažadą, o tėvas – savo. Jeigu tėvas pažadėdavo, kad vakare už kažką tave lups, visą dieną nerandi vietos, sėdi ir lauki, nes žinai, kad tikrai lups. Turėjo tokią nagaiką, tai kai perliedavo nuo nugaros iki kojų, oi, kaip saldu būdavo, – tėvo rankos tikrai bijojau. Paskutini kartą gavau į ausį aštuoniolikos metų. Susiruošiau į šokius ir norėjau pasiskolint tėvo batus, nes tėvas visada avėjo geresnius negu aš. Pirmas mano kostiumas buvo iš *pipi* medžiagos...

Kas yra pipi medžiaga?

Tai – lyg būtų džersis, lyg satinas, tokiais mažais vos matomais kvadratakais. Buvo išardytas senas tėvo kostiumas ir persiūtas man – gyvenom kukliai. Tiesa, labai gerai valgydavom, nes mama puikiai gamino – net kai tėvas mirė, mama gamindavo tris patiekalus, kaip buvo priimta: pirmas patiekalas, antras, desertas ir kompotas. Aš bandžiau kalbėti: „Mama, jau trylika metų tėvo nėra, na, kam tu tiek gamini, juk tai – ir nuovargis, ir neekonomiška...“ Tada mama nešdavo ir vaišindavo kaimynus.

O kaimynai buvo tokie, su kuriais bendraujam keturiasdešimt metų, – aš pas Jovaišas žiūrėdavau televizorių, pas Mazūrienę mane prižiūrėdavo dvi jos dukros – galėdavau pas juos užėiti iš mokyklos: valgyti noriu. Eikš, pavalgysi. Brolis už mane buvo vyresnis keturiolika metų, tai kam jam pyplys, kuris pinasi po kojom? Jis mane tom mergaitėm palieka, o pats nueina maudytis arba žaisti futbolo, arba su *chebra* parūkyti. O mane prižiūrėjo seserys Lilė ir Žaneta Mazūraitės – neįtikėtina gražios panos. Aš Lilę mažiukas buvau labai įsimylėjęs – sėdėdavau pirmam aukšte su armonika, grodavau ir dainuodavau „Aš nupirksiu batukus tau, bus raudoni labai gražūs...“ Grodavau visiškai nepataikydamas – armonika tik dėl įvaizdžio.

Bet tėvai pamatė, kad aš tą armoniką tampau, suprato, kad niekur aš nedingsiu nuo gatvės pagundų, nes atsirado tokių draugų, kurie vė-



Pradinės mokyklos pirmokai. Prie lango – mokytoja Ona Obelianienė.
Priešpaskutiniame suole antras iš dešinės – Kostas Smoriginas. 1961 m. gegužės 13 d.

liau labai liūdnei baigė, ir atidavė mane į vaikų muzikos mokyklą. Tai turbūt vienas teisingiausių jų poelgių. Ne dėl to, kad aš būčiau tapęs kokių dirigentu, bet dėl to, kad muzikos mokykla visada geriau, negu gatvės mokykla. O Šančiai buvo toks rajonas, kur kiemo ar gatvės kompanija valdė. Bet vienas dalykas buvo įkaltas visiems: du prieš vieną ar trys prieš vieną niekada nesimuša. Tai buvo įstatymas, ir jeigu tu jį peržengsi, tu būsi, kaip dabar gatvėje pasakytume, visiškai čmo, visiškai dognas. Ir kai grįždavau namo su mėlyne po akim, vykdavo pokalbis su tėvu. Mušeisi? Mušiausi. Gavai? Gavau. Nu, tai aš dar pridėsiu – ir gaudavau lupti.

Apie paskutinį kartą pradėjęt pasakoti...

Taip, tai paskutinį kartą gavau lupti, jau turbūt būdamas aštuoniolikos, ko gero, baigęs pirmą kursą. Sakau: „Išeinu į šokius.“ – „Kada grįši?“ – „Grįšiu kokią vienuoliktą...“ – „Pusę vienuoliktos kad būtum!“ Kur tu ten būsi pusę vienuoliktos... Aštuoniolika metų... Bet šiaip aš buvau

geras ir tvarkingas jaunuolis – pirmą kartą alkoholio išgėriau, kai buvo aštuonioliktas gimtadienis ir mama nupirko šampano ir sauso vyno, kurį mes su draugais išgurkšnojom su saldumynais. Degtinės pirmą kartą paragavau gal dvidešimt trejų, jau Konservatorijoje...

Jėzau, koks buvot geras vaikas...

Ir rūkyti pradėjau kokių dvidešimt penkerių metų. Tai va – pusei vienuoliktos, aišku, negrižau, o parėjau smarkiai pavėlavęs. Išėjo tėvas: „Ką tu sau leidi?“ Ir ta savo sunkia ranka kaip liuobė, aš ir nuskridau iki viryklės, vos neatsijungiau. Tada priėjau prie jo ir pasakiau: „Tėvai, jeigu tu dar kartą pakelsi ranką prieš mane...“ Vieną kartą taip motiną užstojau – pasakiau, kad jeigu jis dar kartą pakels ranką prieš motiną, aš nežinau, ką padarysiu. Jis kažkaip sukluso, tarsi nustebo.

O kartą nutiko štai kas. Kai tėvas švęsdavo savo gimtadienį, jis visiškai negerdavo – vaidindavo blaivininką, šokinėdavo aplink stalą, visus ragindavo, bet pats – nė į burną. Kai tik mamos gimtadienis – tai jis laka ir laka nesivaržydamas. Priešistorė buvo tokia. Buvau bebaigiantis muzikos mokyklą, beje, akordeono ir šiandien nemėgstu, man tai – labai sunkus, nepatogus instrumentas. Pirmus metus atsimokiau, sakykim, viskas gerai. Bet vėliau – važinėt į Ožėškienės gatvę iš Šančių, nuo „Metalo“ stotelės iki muzikos mokyklos – vienuolika sustojimų su akordeonu rankose... Iš pradžių mane vežiojo mama, paskui jau viską, ką reikia, išmokau pats: nuvažiuoju iki centrinio pašto, pasidedu akordeoną į saugojimo kamerą ir einu į kino teatrą „Kanklės“ žiūrėti filmo. Taip aš du mėnesius ir keliavau, kol mokytojas neparašė tėvams, o kai šie viską sužinojo, užkūrė man pirtį. Baigiau šituos šposus – trečią ir ketvirtą muzikos mokyklos klasę pabaigiau puikiai. Čia jau buvo paskutinės klasės diplominiai atsiskaitymai – viskas buvo išlaikyta gerais pažymiais. Bet mano gyvenime jau buvo atsiradusi gitara – tėvas buvo davęs penkiasdešimt rublių, aš nuvažiavau į Kapsuką [Marijampolę] ir nusipirkau „Cremoną“ – tokią pat, kokią turėjo Vytautas Kernagis: čekiška, metalinėm stygom, patogus grifas, na, tikrai puiki gitara. Ir man pasidarė įdomu – vieną akordą išmokau, antrą, tada chebra sako: jeigu iš-

moksi groti, pradėsim kviesti tave groti šokiuose, į ansamblių priimsim. Buvo vietinis ansamblukas, ir jame toks Kęstas Chmieliauskas visai neblogai grojo, deja, labai jaunas mirė...

Ir, supranti, aš tos gitaros, aišku, nepaleidžiu iš rankų. Ateina tėvas ir sako: „Vėl tu čia *brenčini* su ta gitara? Paimk akordeoną, grok.“ Groju. Jis stabdo, sako: „Čia – klaida.“ Aš – gintis: „Čia nėra klaidos, aš nepadačiau klaidos!“ Tėvas kartoja: „Klaida!“ „Parodyk, – sakau, – kur.“ O jis natų nesupranta, beda pirštu į pirmą pasitaikiusią vietą ir sako: „Va čia klaida.“ Tada jau aš neišlaikiau: „Eik tu š...kt!“ Tai jis tą gitarą paėmė, užsimojo, pyst ir užmovė man ant galvos.

Labai savotiški auklėjimo metodai...

Taip, jis toks buvo ir man, ir mamai. Kartais mama ir pati išprovokavo neadekvatų elgesį – jis geria, o ji girtam lenda po ranka: „Kostai, negerk, negerk...“ O kartais ir gudrybių imdavosi: išverda pietus ir klausia, ar tėvas valgys sriubos. „Oi, valgysiu, aišku, kad valgysiu.“ O po sriubos mano tėvui nė lašo neišiuylsi ir neiįpilsi. Papietauja tėvas, tada ateina draugai palošti kortom, atsineša puslitrį, o jis, kad ir norėtų, negeria. Ir taip ne kartą buvo – mama pamaitina tėvą sriuba, žinodama, kad paskui jis nė už ką negers. Nežinau, kodėl jis negalėdavo paskui išgerti – aš galėjau valgyti sriubą, arielka užsigerdamas, ir nieko...

Taigi, iš tos gitaros sveika liko tik užpakalinė deka, na, tai aš ant jos ir prirašiau: „Tėvas – š...das“, „tėvas – b...ys“, „paskutinis mudakas“ ir t. t. O paskui – kur man ją dėt? Ant spintos užkėliau. Atvažiuoju į mamos šešiasdešimtmečio jubiliejų. Ir tylą. Tėvas tvarkosi miegamajame, ir girdžiu, kad tvarkosi kažkaip pernelyg ramiai. Užeinu – jis, nusiėmęs gitarą, skaito mano užrašus, o per didelius raginius akinius, per neskustus skruostus žemyn rieda ašaros kaip pupos, jis kūkčioja kaip vaikas. Ir man taip pasidarė jo gaila, sakau: „Tėveli, tėveli, čia aš jaunas durnas, nepyk...“ Niekas nesuveikė – visą vakarą prasėdėjo liūdnas, beveik negėrė. Aš atsiprašinėčiau turbūt kokius šešis kartus – nepadėjo. Po kažkurio laiko aš vėl parvažiavau į namus, kalbamės: „Ar atsimeni,

tėvai, kaip užmovei man gitarą, o paskui radai tą deką?“ – „Ne, nepri-
simenu.“ Čia kaip istorija su prezervatyvu: „Ar atsimeni, kaip tu mane
pagavai?“ – „Ne, nebuvo šito...“

Kokia istorija su prezervatyvu?

Oi... Ankstyvas 1967 m. rudenį. Šančiai. Aš – priešpaskutinėje J. Gruo-
džio muzikos mokyklos akordeono klasėje. Tai buvo rimčiausia įstaiga
su visais diktantais iš klausos, ansambliškuo, orkestro pamokom, vis-
kas kaip turi būti. Dabar tokių *muzikalkių* nėra. Tėvelis ir mama ruošiasi
į Vilnių pas tetą Aleksandrą – pas Janušus kažkokia didelė šeimyninė
šventė. Su malonumu važiuočiau kartu, juolab kad pusbrolis Edmun-
das ir pusseserė Alma yra mano artimi giminaičiai ir su jais aš surandu
kalbą. Bet ši kartą neišeina, nes kaimynystėje didelė šventė – senukai
kaimynai (pavardės, deja, jau neatsimenu) švenčia auksines vestuves, o
mane – gal dėl to, kad pigiau, gal su tėveliu buvo taip sutarta – pakvie-
čia būti muzikantu. Tai mano pirmas rimtas uždarbis: sutarta kaina
ir tikras dviratis – svajonė, kurio tėvai neįperka. Paskutinės dienos iki
vestuvių, tėvui prižiūrint, praėjo repetuojant užsakomąjį repertuarą:



Kostas Smoriginas. Apie 1970 m.

krakoviakai, hopakai, polkutės, valsiukai ir lenkiški romansai bei dainos apie meilę. Vienu žodžiu, visas *dzendobristo* repertuaras, kokį aš tuo metu sugebėjau surasti ir paruošti.

Mama pasiruošus, tėvelis kaip senas ruonis purškiasi odekolonu „Trojnoi“, nusiskutęs ir atjaunėjęs šukuojasi savo kelis plaukus, kažką niūniuodamas po nosim duoda man paskutinius nurodymus ir mandagumo pamokas. Laukiu, kada jie išvyks. Šventiniai drabužiai jau paruošti – tas pats iš seno tėvo kostiumo medžiagos *pipi* pas kaimynę siuvėją persiūtas mano koncertinis kostiumėlis. Aš – labai patenkintas, kad būsiu toks pasipuošęs ir velniškai šaunus akordeonistas, pakvies-tas į tokią svarbią šventę. Lenkiškai pramokęs keletą sveikinimų, jaučiuosi visiškai pasirengęs tokiai svarbiai misijai.

Pagaliau tėvai išvyksta pasakę, kad grįš rytoj, ir aš jaučiuosi visiškai namų šeimininkas, net užsikaičiu kavos. Po keleto akimirų skambutis į duris – nelemtas klasės draugas, regis, pavarde Dobrovolskis, jau atvykęs į puotą pas mano kaimynus senukus, veržiasi pas mane. Žinoma, vyriškos kalbos, pirmoji cigaretė „Jūratė“ – man visiškai nereikalinga, bet kaipgi atsiliksi nuo kieto draugo... Draugas giriasi, kad jo vyresnis brolis jau vaikšto pas panas ir daro su jomis tai, ką aš netyčia mačiau darant vyrus ant *griešno* Napoleono kalno. Besišnekučiuojant uždraus-tom temom, draugas išsitraukia kelis prezervatyvus, dovanotus jam brolio, ir aiškina, kad ir jis taip galėtų su panom, bet svarbiausia – tie daikčiukai yra tokie patikimi ir stiprūs, kad lengvai išlaiko pilną kibirą vandens ir neplyšta. Du jis dovanoja man ir siūlo vieną išbandyti tuoj pat. Negi atsispirsi? Susidomėjimas ima viršų, ir eksperimentas pra-sideda. Kibirą rasti nesunku, ir mes sulaikę kvapą po truputį pilame iš krano vandenį į tą tikrai stiprią ir standžią tarybinę pūslę. Deja, ne-spėjus ir įpusėti, ji drioksteli, o namų virtuvėje telkšo vanduo. Puolame tvarkytis. Mane nusmelkia negera nuojauta, kad jeigu kaimynai Šar-kai, kurie gyvena po mumis, pamatytų, kas mano rankose, pagalvotų, kad mes čia užsiiminėjame seksu. Reikia greičiau panaikinti nusikal-timo pėdsakus! Bet kur paslėpti tą šlykščią suplyšusią gumytę? Drau-gas, greitai susirinkęs žaisliukus, išeina. Aš vis dar blaškausi, bet paga-liau vandens lyg ir nebėra, lyg ir širdis mažiau daužosi, laikas eiti į tas

auksines vestuves. Nusprendžiu miegoti tėvų lovoje, nes ji patogesnė, ir ryte atsikratyti mano nusikaltimo įkalčių, išmetant juos į kanalizaciją – taip bus patikimiau. Dabar saugiausia slaptavietė – po pagalve, o ryte viską sutvarkysiu dar negrįžus tėvams.

Vestuvės praeina šauniai, ir aš kaip tikras muzikantas, atidirbęs iki vidurnakčio, sulaukęs aibės komplimentų ir liaupsių, gavęs nustatytą atlygį, pavaišintas ir apdovanotas saldumynais ir lauktuvėmis, grįžtu vos už keleto namų į savuosius ir, prieš miegą smalsiai apžiūrėjęs praeiktas gumytes, ramiai užmiegu tėvų lovoje. Paryčiais naktiniu traukiniu grįžę tėvai išprašo mane iš lovos ir rytinį miegą baigiu miegoti savoje. Ryte tėtis žadina mane, ir aš vėl – pas laimingus jaunavedžius, vėl dėmesio centre groju ir svajoju apie nepralenkiamą dviratį. Visi kiemo berniukų žaidimai vienaip ar kitaip buvo susiję su sportu. Nemunas vos už šimto metrų, tėtis ten dirba ūkio dalies vedėju, ten – ir krepšinio lankas, ir svarmenys, kitas sporto inventorius. Ir aš nuo mažens turiu savo tikrą valtį ir galiu plaukioti Nemune tarp mažų salų ir seklumų, o tėvas, kaip senas jūrininkas, moko mane laivybos įgūdžių. Plaukimo pamokos – taip pat tėčio nuopelnas, nors ir savotiškos: išmeta už borto, ir kapanokis jo prižiūrimam, kol plaukt išmoksi. Kai aš pirmą kartą, žinoma, tėvui nematant ir nežinant, skendau, supratau, kad esu mažas bejėgis šapelis. O kai pirmą kartą susilažinęs su draugais po abitūros egzaminų, tais metais labai šaltą Nemuną vis dėlto perplaukiu, pasijutau vyru...

Taigi, grįžtu namo. Čiaušku ir giriuosi tėčiui ir mamai, pasakoju apie vestuves, apie laimingus jaunavedžius, apie mūsų kaimynus, kurie ten buvo. Mama klausosi ir kažkaip keistai šypsosi. Tėvas stovi prie savo firminio veidrodžio ir kaip visada labai susikaupęs skutasi barzdą, nors jau sekmadienio vidudienis. Veidas tarsi geležinis. Nesuprantu, kas darosi, bet nuojauta sako, kad kažkas negerai. Mama dingsta miegamajame, ir staiga labai ramus tėvo balsas nusmelkia mane: „Konstantai, ateik čia.“ Iš už nugaros per firminį tėvo veidrodį matau, kaip jis nusiima akinius ir kaip jo rankos pirštai dingsta mažoje vyriškų kelnų kišenėlėje, vadinamoje slapuke. Kiek kartų iš jos, esant gerai tėvo nuotaikai, ir man nuskildavo truputis pinigų ledams ar mano mei-

lei – kinui... O dabar iš ten pasirodo mažas suglamžytas kvadratinis pakelis su bjauriausiu užrašu „Prezervatyvai“. Skaitau jį veidrodyje ir man darosi silpna: viskas liko tėvų lovoje, kai aš iš jos perėjau į savąją. Keikiu save paskutiniaisiais žodžiais, bet labiausiai baugina ta tėvo ramybė ir Šerloko Holmsio žvilgsnis – jau geriau būtų tradicinis antausis ar baisus prikimęs urzgimas. O tėvas ramiu balsu liepia apsirengti: „Mes tuoj pat eisime pas daktarą.“ Anot jo, jis ką tik prarado sūnų, kuris jau pradėjo *duotis* su baisiom mergom, kurių Šančiuose – daugybė. Kažką lemenu apie eksperimentą, apie savo nekaltybę ir maldauju jo išklausyti mane. Pasirodo apsiverkusi mama – jokios užuojautos, jokio pasitikėjimo. Viskas, aš dabar turėsiu eiti pas gydytoją ir jam rodyti tai, ką jau ir mamai gėdijausi, ir jis manęs klausinės tokių dalykų... Ne, tik ne tai! Ašaros liejasi upeliais, bet tėtis – nepermaldaujamas. Aišku, man iš galvos išgaruoja, kad šiandien – sekmadienis, ir kad vienintelė Šančių poliklinika nedirba, ir nepriims joks daktaras, bet... Tėtis, matyt supratęs mano mintis, sako, kad pas daktarą eisim rytoj, kai jis baigs darbą, o dabar aš turiu dingti jam iš akių, nes jam šlykštu į mane žiūrėti. Šventė baigiasi labai nelinksmai, bet kaltas aš pats, o ne draugas, kurio neišduodu. Belieka laukti to siaubo ir gėdos. Mama kiek atlyžus bando mane kamantinėti, ir turbūt mano ašaros ir priesaikos ją, o, manau, ir tėvą nuramina. Keletas siaubingų laukimo dienų mane visiškai nukamuoja – baisiausia, kad manimi netikima...

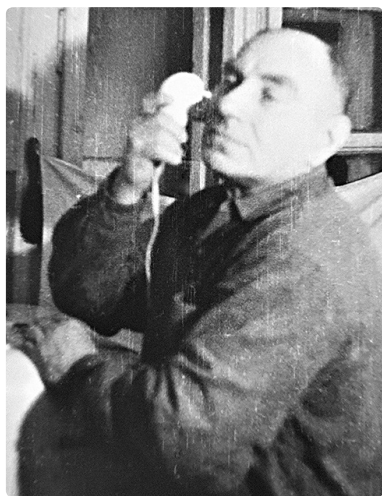
Pas daktarą nėjome nei rytoj, nei jokią kitą dieną, bet, manau, pamoka buvo naudinga visam gyvenimui. Po daugelio metų, jau ir pats turėdamas sūnų, priminiau tėvui šią istoriją, aišku, savaip ją interpretuodamas ir linksmai pašiepdamas pačius tėvus. Tėvas, net neišklausęs jos iki galo, pasakė, kad tai – mano fantazijos ir kad to niekad nebuvo, nes jeigu tai iš tikrųjų būtų buvę, aš būčiau paprasčiausiai gavęs į kailį. Nors ir vestuvės, ir tos nelemtos gumytės tikrai buvo, tėvas nenorėjo to prisiminti. Tai va, jis tai, kas buvo blogai, ko nenorėjo prisiminti – gitaros, gumyčių – tarsi failus tiesiog trindavo iš atminties. Ir kad jis kada nors tuo piktnaudžiautų, primintų tai – ne, niekada taip nesielgė. Prisdirbai – tai prisidirbai, bet atkentėjai, atsiėmei savo – ir pamiršom. Juo labiau kad aš tų baisių nesąmonių ant gitaros prirašiau iš kvailumo

ir iš nuoskaudos, o kai jis verkė, man jo buvo labai gaila. Kai jis numirė, prisiminiau tą epizodą, dūšioj dar kartą nuoširdžiai atsiprašiau. Tėvas sirgo plaučių vėžiu – susiformavo trombas ir jis vos ne tą pačią sekundę nesikankindamas krito ir užgeso. Į laidotuves suvažiavo daugybė jo pažintų sportininkų – aštuonviečių irkluotojai, treneriai, laidojo kaip ministrą.

Beje, tėvas rankas turėjo auksines... Įsivaizduok: keturvietė baidarė, ir ją pervežant nulūžta dalis korpuso – tai tėvas sugebėdavo tą baidarę pataisyti ir nušlifuoti taip, kad nė žymės nelikdavo, slysdavo kaip nauja. Atskira tema – jo įrankiai: ant kiekvieno plaktuko iškalta raidė „K“, ir jeigu, neduok Dieve, tu paėmei įrankį, pasinaudojai ir nepakabinai į vietą, tau baigsis labai liūdnai.

Atsimenu, kartą tryniausi aš toj sporto bazėj, mane kažkas erzindamas pavadino *šmaravozu* ar kažkaip panašiai, na o aš atsikirtau paprastai – pasiunčiau. Pasiųstasis pasiskundė tėvui. Tai jis mane, laikydamas už ausies, paklupdė vidury kiemo ant akmenų – turėjau visą dieną klūpėti, o aplinkui vaikščiojo sportininkai. Šiaip ta bazė buvo labai geras dalykas: buvo krepšinio aikštelė ir kamuoliai – galėjau mėtyti į krepšį, buvo orinis šautuvas, kuriuo galima šaudyt į taikinį. Žinai, vaikui pašaudyti visada norisi, o šovinukai tire kainuodavo, be to, jų gi reikia daug – tai mane kažkuris sportininkas pamokė: įdėk mažą akmenuką ir bus vietoj šovinio. Ir aš tais akmenukais šaudžiau šaudžiau, o paskui žiūriu, kad užtaisau, o šautuvas neiššauna. Vamzdis minkštas, ir aš akmenukais subraižiau visą vamzdžio vidų.

Prisimenu, kaip tėvas gaudydavo žuvis – kaip mes sakydavom, statydavo *šniūrus* ir žvejodavo žiobrius. Prigaudė kartą tėvas žuvis, suvažiavo į svečius giminės, irklavimo bazės žmonės, mama prigaminusi maisto, ant stalo – vaisės, gėrimai ir kaip delikatesas – rūkyti žiobriai. Tėvas tam



Kostas Smoriginas vyresnysis

reikalui sumeistravo specialią palapinę ir visi *baliavoja*. Paskui tėvas, norėdamas pasirodyt svainiams, klausia: pašaudyti norit? Tie – aišku, kad nori. Atsineša tėvas šautuvą, įdeda šovinį, užtaiso, o šovinukas – pumpt ir pro šautuvo galą iškrenta. Tėvas pro akinius pažiūri į šautuvo vamzdį ir pasipila: „Bl...t, *svoločiau* tu...“ Eilinį kartą gavau lupti.

Tėvas turėjo namuką kaime prie Kauno marių – pasistatė žmogaus sklype greta jo trobos iš storos faneros, visiškai mažiuką – tokį, kad jame tik miegoti buvo galima, bet ne daugiau. Namelis buvo rakinamas, tėvas apačioj prie vandens laikė motorinę valtį. Mes ten važinėdavom žvejoti, ir tai buvo pati tikriausia kančia. Viskas prasidėdavo nuo žodžių: „Kostai, davai – šimtą dvidešimt sliekų!“ Veiksmas vyko Žemutinėj Fredoj, kur eina geležinkelis ir šalia jo – šlaitai. Tai jei vasara lietinga, tuose šlaituose – žemėj ar kokiam šiukšlyne – dar gali rast didelių juodagalvių sliekų. Tėvas kabindavo jų visą pundą ant kabliuko, tada valtis ramiai plaukia, o jis tuos sliekus palei dugną traukia – ešeriai, storkiai, lydekos kibdavo puikiai. Mama taip yra pagavusi šešių kilogramų šamą – beje, irgi žvejojo iki pat senatvės.

Tai va, nuvažiuoju aš kasti tų sliekų, kadangi sausa, nieko neprikasu – kru...uosi negyvai. Surenku šiaip ne taip kokių šešiasdešimt sliekų – kokių reikia, keturiasdešimt – antrarūšių, plonesnių ir atvežu tėvui. Tas atidaro dėžutę ir skaičiuoja: „Vienas du trys... Kas čia? Tik septyniasdešimt – tai kaip mes gaudysim? Varyk atgal ir prikask, kiek reikia.“ Būdavo taip, kad atvažiuojam pas tą kaimietį iš vakaro, miegam, ir trečią valandą ryto tėvas mane kelia. Mėnulis didžiausias, pats miego saldumas – kelkis! Išeinam, nusileidžiam, sėdam į valtį, imam irklus – o irkluoti reikia šešis kilometrus aukštyn prieš srovę, tada jau pasileidžiam pasroviui žemyn ir žvejojam. Aš gi dar – visai *pacanas*: miego noriu, irklai krenta iš rankų, šalta, sunku. O tėvas: „Irkluok, dar neatplaukėm, dabar farvateris – gerai, sėsk!“ Sėdžiu beveik miegodamas, pradeda kilt saulė, pasidaro truputį šilčiau, tėvas numeta man kareivišką lietpaltį – pamiegok. Miegu, ir staiga – spyris į užpakalį, tėvui kažkas užsikabino, ir jis rėkia: „Padėk man, greitai, kišk *padsatiką* (graibštą)!“ Kol aš tą graibštą pakišu, valas pokšt – ir lydeka nueina. Tada tėvas man su tuo spinningu – per galvą: „Per tave paleidau!“

N-14

Tokio Kosto Smorigino aš neatsimenu. Taip, yra Nacionalinė kultūros ir meno premija ir daugybė kitų apdovanojimų. Taip, Maestro vaidmenys teatre ir kine, atminčiai dainuojamos dainos, daugybė televizijos laidų ir interviu. Pažįstamas iki skausmo. Tačiau tokio atviro ir subtilaus, gilaus ir emocingo Kosto Smorigino neįsivaizdavau. Net neįtariau esant. Dabar truputį aiškiau, kaip viename žmoguje sutampa juodžiausia tamsa ir skaidriausia šviesa ir kokią kainą už tai moka šeima. Truputį aiškiau, kaip gimsta spektaklis ir kaip jis miršta. Truputį aiškiau, ką kiekvienas galime jausti ir nujausti, iš už kulisų žvelgdami į repeticiją scenoje, į dainos gimimą prirūkytoje virtuvėje, į Šančių paauglį, turėjusį visus šansus nueiti sunkeliais, bet nuėjusį į garsiausias pasaulio scenas. Jeigu bent dalį šitų patirčių pavyko perduoti skaitytojams, knyga savo pasiekė.

Arnas Ališauskas

Kad ir Charlie's Chaplinas, kuris mane persekioja visą gyvenimą ir kuriuo aš remiuosi. Daug kas juokiasi, bet ašara blizga, ir toj ašaroj – tokia jėga, tokia įtampa, toks užtaisas, nors, atrodytų, viskas pagrįsta tuo, kad vienas sėdasi, o kitas jam iš po užpakalio kėdę patraukia. O dabar pilna komedijų, kur be tos kėdės ir krentančio užpakalio daugiau nieko ir nėra – negaliu pakęst.

Kostas Smoriginas

Manau, kad Dalios Tamulevičiūtės, kaip pedagogės, didžiausias darbas su Kostu buvo tai, kad ji suvaržė jo gaivalą, nukreipė jį tinkama kryptim ir išmokė suimt save į rankas. Nenustebčiau sužinojęs, kad Kostui šitas momentas ir buvo sunkiausias: jam visada reikėjo save pristabdyti ir suvaldyti.

Remigijus Vilkaitis

Palyginti su kitais aktorais, jis turi tokią įdomią savybę: kiti aktoriai vaidmeniui ilgai kaupiasi, o Kostas supils anekdotą, tada išeis į sceną ir suvaidins tragediją.

Rimgaudas Karvelis

Jis buvo *chuliganavotas* – toks išliko ir iki studijų galo, ir turbūt iki šiandien. Jeigu galima sudėti žodžių junginį „chuliganas – intelektualas“, tai labai tiktų Kostui.

Dalia Storyk

Kosto balsas irgi yra unikalus: jis gali nuo pačių tyliausių *pianissimo* šokti prie, nepasakysiu, kad stipraus roko, bet labai netoli jo esančių galingų natų, jis užplėšia taip, kad kartais atrodo, jog nereikia mikrofono. Gal čia ir aktorystės rezultatas – jis labai pasineria, įsijaučia į tai, ką dainuoja.

Domantas Razauskas

Turiu su dėkingumu ir pagarba pasakyti, kad Kostas gyvena su angelu. Esu šventai įsitikinęs, kad be Dalios Brenciūtės tokio Kosto Smorigino, tokio žmogaus, apie kurį rašomos knygos, nebūtų. Gal jo jau ir gyvo nebūtų.

Rimvydas Stankevičius

ISBN 978-609-466-474-8



TYTO ALBA

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt